

Unboxing masculinities: Be the (hu)man you wish to see in Rotterdam
Perspectieven op mannenemancipatie in Rotterdam:
Aanbevelingen en handelingsperspectief

Inhoudsopgave

Managementsamenvatting	3
1. Inleiding	4
2. Project Mannenemancipatie Rotterdam 2022	5
Startbijeenkomst: 5 oktober 2022	5
Netwerkbijeenkomst: 19 oktober 2022	6
Enquête en telefonische consultaties	6
Slotbijeenkomst: 7 december 2022	6
3. Achtergrond: werk aan mannenemancipatie in Rotterdam	7
4. Probleemanalyse: emancipatie een mannenthema?	8
Context	8
Welzijn van jongens en mannen	8
Arbeid en zorg	9
Geweld en veiligheid	9
Gender en diversiteit	9
Relaties en seksualiteit	9
Internationale context	10
5. Bevindingen	11
Arbeid en zorg	11
Geweld en veiligheid	13
Gender en diversiteit	13
Relaties en seksualiteit	14
6. Conclusie	16
Wat mannen bijdragen aan emancipatie	16
Wat emancipatie bijdraagt aan mannen	16
Een wereld te winnen met mannenemancipatie	17
Samenhang	17
Ruimte voor dialoog	17
Deskundigheidsbevordering	18
Verandertheorie	18
Doelgroepen	19
Gendertransformatieve aanpak	19
Wat voor man wil je zijn/zien in Rotterdam?	19
7. Aanbevelingen	20
Bijlage 1. Actoren en sleutelpersonen die betrokken moeten worden	22
Bijlage 2. Thema's	24

Managementsamenvatting

Dit rapport is het resultaat van een serie bijeenkomsten en gesprekken die Emancipator en Dona Daria in de tweede helft van 2022 in Rotterdam organiseerden over mannenemancipatie in Rotterdam. In drie bijeenkomsten, een enquête en een reeks telefonische consultaties met professionals is input opgehaald over het bevorderen van mannenemancipatie in Rotterdam. Op basis hiervan is een reeks aanbevelingen geformuleerd.

In dit rapport geven we een samenvatting van het project, een kort overzicht van eerder werk aan mannenemancipatie in Rotterdam, en een probleemanalyse van mannenemancipatie rond verschillende thema's.

Belangrijkste bevindingen zijn dat mannenemancipatie een grote veelheid aan thema's aanraakt. Vaak genoemd worden seks en seksualiteit, emotionele ontwikkeling van mannen, identiteit, en de verantwoordelijkheid van mannen voor de veiligheid en emancipatie van anderen. In grote lijnen is mannenemancipatie te verdelen in de thema's arbeid en zorg, geweld en veiligheid, gender en diversiteit, en relaties en seksualiteit. Ook doelgroepen die als relevant worden beschouwd zijn veel en gevarieerd. Rotterdamse mannen zijn op alle vlakken divers. Sleutelpersonen in organisaties en gemeenschappen kunnen een belangrijke rol spelen om hen te bereiken.

Conclusie

Mannen en mannelijkheid liggen ten grondslag aan een veelheid van maatschappelijke en persoonlijke problemen. In de wereld, in Nederland en in Rotterdam. Het wordt hoog tijd om daar serieus en duurzaam iets aan te gaan doen in deze mooie stad. We moeten aan de slag om de rol van jongens en mannen in de samenleving te veranderen. Daarvoor moeten we in gesprek gaan om mannelijkheid te bevragen, verruimen en transformeren. En we moeten hiervoor deskundigheid bevorderen en capaciteit opbouwen bij mannen, organisaties, professionals, beleidsmakers en overheden.

Een groot probleem is dat mannenemancipatie te weinig op de agenda staat en te veel gefragmenteerd wordt aangevlogen. Er is behoefte aan interventies met aandacht voor de samenhang tussen verschillende thema's en doelgroepen, aan een intersectionele en integrale aanpak van mannenemancipatie. Er is een grote wens tot meer uitwisseling en samenwerking tussen de uiteenlopende sleutelfiguren en organisaties die zich op jongens en mannen en/of op emancipatie richten.

Aanbevelingen

Ontwikkel een integrale, holistische en duurzame langetermijnaanpak van mannenemancipatie, vanuit een gendertransformatieve benadering die uitgaat van de verantwoordelijkheid én de kwetsbaarheid van mannen. Geef aandacht aan accountability. Verbind thema's en doelgroepen met elkaar. Zet in op deskundigheidsbevordering en capaciteitsontwikkeling van professionals en zet in op leiderschapsontwikkeling. Ontwikkel vanuit de brede, integrale aanpak specifieke activiteiten voor specifieke doelgroepen, en werk daarin bottom-up. Zet in alle communicatie genderdiversiteit centraal. En creëer veilige plekken voor dialoog, ontmoeting en uitwisseling. Werk daarin cultuursensitief, en zet sleutelpersonen en ambassadeurs in. En doe onderzoek naar ervaringen, opvattingen en gedrag van mannen in Rotterdam.

1. Inleiding

Wat voor man wil je zijn in Rotterdam? Wat voor mannen willen we zien in Rotterdam? Wat voor Rotterdammers willen we zijn, en wat voor Rotterdam? Dat zijn grote vragen die eerder uitnodigen tot filosofische bespiegelingen dan tot concrete actie en verandering. Toch zijn de vragen in dit rapport juist bedoeld als inspiratie voor concrete acties. Door ons af te vragen wat voor mannen, wat voor mensen, wat voor stad we willen zijn en zien, creëren we ruimte om bij te dragen aan de wereld waarin we leven.

Dit rapport gaat over mannenemancipatie, de verzamelnaam voor uiteenlopende activiteiten die jongens en mannen uitnodigen om bij te dragen aan een betere wereld én een beter leven voor zichzelf - door zichzelf te veranderen, door meer mens te worden, door andere relaties aan te gaan met elkaar, met andere mensen en met de wereld.

Met dit rapport hopen we betrokkenen, belanghebbenden en verantwoordelijken in Rotterdam inzicht te geven in mannenemancipatie als mens- en maatschappijveranderend perspectief, en bieden we aanbevelingen om mannenemancipatie in Rotterdam te bevorderen. Zowel de Gemeente Rotterdam als organisaties, professionals en sleutelpersonen kunnen zich door dit rapport laten inspireren en stimuleren om mannenemancipatie (verder) vorm te geven in hun eigen team, organisatie of gemeenschap.

Het rapport biedt aanknopingspunten voor het nieuwe College van B&W in Rotterdam om in het nieuwe beleidskader mee te nemen en geeft inzicht in verschillende manieren waarop jongens en mannen deel van de oplossing kunnen worden voor uiteenlopende emancipatie- en maatschappelijke vraagstukken. Binnen bestaand én mogelijk nieuw beleid kunnen gemeente, organisaties en professionals daarmee inzetten op nieuwe oplossingsrichtingen voor oude en nieuwe problemen en uitdagingen. Op basis van het rapport kunnen actoren die met jongens en mannen (willen) werken bijdragen aan een veilige, gelijkwaardige en rechtvaardige stad waarin iedereen zich ten volle als mens kan ontplooiën. Het rapport biedt zeker geen 'quick fix', daarvoor is het vraagstuk te groot, te complex en te diep geworteld in alle lagen van de samenleving. Wel bieden we met dit rapport handvatten om duurzaam te werken aan de maatschappelijke en cultuurveranderingen die nodig zijn om te garanderen dat alle Rotterdammers zich in vrijheid, gelijkwaardigheid en veiligheid ten volle als mens kunnen ontwikkelen.

2. Project Mannenemancipatie Rotterdam 2022

Tussen september en december 2022 heeft Emancipator in samenwerking met Dona Daria in Rotterdam gewerkt aan het in kaart brengen, bij elkaar brengen, uitbreiden en versterken van bestaande netwerken rond mannenemancipatie in Rotterdam. Behalve netwerken en kwartiermaken op individueel niveau hebben we ook twee bijeenkomsten georganiseerd. We betrokken ten eerste bekende partners en actoren op het gebied van mannenemancipatie in Rotterdam, zoals Dona Daria, Radar/IDEM, Inclusia, Spior, SKIN, #ManKomUitJeGrot, DOCK en contacten bij de gemeente. Volgens de sneeuwbalmethode hebben we vervolgens ook hun netwerken betrokken. Zo bereikten we ook de minder usual suspects uit onze Rotterdamse netwerken.

In al die gesprekken hebben we met professionals en sleutelfiguren uit het Rotterdamse netwerk verkend welke thema's, invalshoeken, oplossingsrichtingen, werkwijzen en actoren op het gebied van mannenemancipatie in Rotterdam spelen. We onderzochten welke thema's en vragen er bij hen spelen, welke kennis en methodes er beschikbaar zijn en waar nog behoefte aan is, en brachten in kaart welke actoren, doelgroepen, netwerken, partners, gemeenschappen en organisaties betrokken zijn, willen zijn of zouden moeten zijn bij mannenemancipatie in Rotterdam.

We organiseerden een startbijeenkomst en een netwerkconsultatie, en haalden daarnaast via een online enquête input op. Bij de startbijeenkomst op 5 oktober waren 13 mensen aanwezig, bij de netwerkconsultatie op 19 oktober 4 mensen. De online enquête is ingevuld door 15 mensen en daarnaast is met 3 mensen een telefonische consultatie gehouden. In totaal is dus van ruim 30 professionals uit het Rotterdamse mannenemancipatieveld input opgehaald.

Hoewel we op verschillende manieren behoorlijk intensief hebben geprobeerd om zoveel mogelijk mensen te betrekken bij het project, is het aantal deelnemers aan de bijeenkomsten, de enquête en aan telefonische consultaties kleiner gebleven dan we hadden gehoopt. We hebben regelmatig via algemene kanalen zoals nieuwsbrieven en sociale media gecommuniceerd, een specifieke lijst contacten meerdere mails verstuurd en veel mensen ook nog individueel benaderd via WhatsApp en/of telefoon. Helaas bleken veel mensen te druk, was onze planning voor hen op te korte termijn en in de drukste periode van het jaar, vielen allerlei mensen uit door ziekte én lijkt de gehele samenleving te zuchten onder een soort 'post-covid' moeheid en overbelasting tegelijkertijd; we horen en zien overall om ons heen dat het moeilijk is om mensen te werven voor bijeenkomsten en dat iedereen druk is met het organiseren en uitvoeren van eigen activiteiten waarvoor ze ook proberen anderen te werven.

Gelukkig was de kwaliteit van de bijeenkomsten, enquêtes en telefonische consultaties hoog. Bovendien konden we met dit rapport voortbouwen op en aansluiten bij andere en eerdere activiteiten rond mannenemancipatie in Rotterdam, zoals diverse kennisateliers, Man 2.0-projecten, de Stille Tocht eind 2018, de Werkgroep en het Manifest Stop Geweld Tegen Vrouwen, de hieraan verbonden dialogbijeenkomsten door de stad, een Power Weekend, het project Vaders Onder Druk: Mannenemancipatie ter preventie van huiselijk geweld, en het project Vader Kracht.

Startbijeenkomst: 5 oktober 2022

Tijdens de startbijeenkomst hebben de deelnemers op een laagdrempelige, interactieve en participatieve manier samengewerkt. De opbrengsten uit het kwartiermaken en netwerken zijn bij elkaar gebracht. Samen met de deelnemers hebben we gewerkt aan een strategische agenda voor mannenemancipatie in Rotterdam gecreëerd, de basis gelegd voor dit rapport met aanbevelingen, en gewerkt aan het versterken van verbindingen en het verdiepen van relaties tussen aanwezige

partijen en individuen. Deze werkconferentie heeft door uitwisseling van expertise en inspiratie ook bijgedragen aan deskundigheidsbevordering en capaciteitsontwikkeling. Er is een basis gelegd voor een Rotterdams mannenemancipatienetwerk, dat in samenwerking invulling kan gaan geven aan de ideeën, behoeften en oplossingsrichtingen die gezamenlijk geformuleerd zijn.

Netwerkbijeenkomst: 19 oktober 2022

Waar er bij de startbijeenkomst nog vooral gekeken werd naar de geschiedenis en het huidige netwerk, werd er op de netwerkbijeenkomst van 19 oktober meer de diepgang opgezocht op een participatieve manier. Na het brainstormen over mogelijke themagebieden, is er in een opend dialoog onderzocht welke behoeftes aanwezig hebben op het gebied van mannenemancipatie en welke doel-/profijtgroepen mogelijk nog onzichtbaar zijn. Hierbij is er gekeken welke actoren betrokken kunnen zijn bij het vervullen van de behoeftes maar ook welke oplossingen de professionals mogelijk zelf al voor ogen hadden.

Enquête en telefonische consultaties

De enquête bestond uit vragen over mannenemancipatie in het algemeen en rond verschillende thema's. Bij ieder thema werd gevraagd naar onderwerpen die ermee te maken hebben, welke mogelijkheden deelnemers in hun werkveld zien om de situatie te verbeteren, welke behoeftes ze zien bij welke doelgroepen, en welke sleutelpersonen, professionals of organisaties nog betrokken zouden moeten worden. De enquête is online ingevuld door vijftien mensen en daarnaast is met drie mensen een telefonische consultatie gedaan op basis van dezelfde vragenlijst.

Slotbijeenkomst: 7 december 2022

Op de afsluitende bijeenkomst van het project is een concept van dit rapport gepresenteerd. Emancipator presenteerde de belangrijkste aanbevelingen uit het rapport en stelde de vraag, of en hoe de naoorlogse Rotterdamse wapenspreuk 'Sterker door strijd' van invloed is op het potentieel voor mannenemancipatie. Dona Daria stelde de gangbare invulling van emancipatie als aanpassing aan de mannelijke norm ter discussie en pleitte voor systeemverandering bij overheden en organisaties om radicale gelijkwaardigheid te bevorderen. Met ca dertig deelnemers was de slotbijeenkomst goed bezocht en bijzonder levendig. De thema's, vraagstukken, conclusies en aanbevelingen die in dit rapport zijn verzameld zijn door de deelnemers onderling besproken, en bij deelnemers is opnieuw input opgehaald. Reacties van deelnemers zijn vervolgens weer meegenomen in deze laatste versie van dit rapport. Het was bijzonder om te zien en horen dat de bijdragen van de deelnemers aan de slotbijeenkomst weer nauw aansloten bij de uitkomsten van de eerdere bijeenkomsten en dus de conclusies en aanbevelingen van dit rapport. En de bijeenkomst zelf liet opnieuw zien dat er vooral veel behoefte is om met elkaar over mannenemancipatie in gesprek te gaan, in alle diversiteit én samenhang.

3. Achtergrond: werk aan mannenemancipatie in Rotterdam

In de afgelopen jaren heeft Emancipator in samenwerking met de Gemeente Rotterdam, verschillende maatschappelijke organisaties, professionals en mannen zelf gewerkt aan uiteenlopende initiatieven voor mannenemancipatie. Van kennisateliers tot dialoogbijeenkomsten, van train-de-trainer tot stille tocht, van workshops voor jongeren tot bijeenkomsten met vaders, van publicaties tot presentaties, van het voorkomen van geweld tot het ondersteunen van kwetsbare mannen.

In 2018 was Emancipator betrokken bij de organisatie van de Stille Tocht om aandacht te vragen voor de slachtoffers van geweld tegen vrouwen, samen met Dona Daria, Radar en Spior. In 2019 heeft Emancipator vervolgens deelgenomen aan de bijeenkomsten van de gemeentelijke werkgroep Stop Geweld Tegen Vrouwen die resulteerden in de publicatie van het Manifest Stop Geweld Tegen Vrouwen op 9 maart 2020.

Bij al deze activiteiten blijkt de behoefte en noodzaak aan meer samenhang op thema's, meer capaciteit en deskundigheid, meer maatschappelijk bewustzijn, meer middelen, meer visie en meer praktijk. Hoewel het thema mannenemancipatie een vrij duidelijk perspectief biedt is het ook een onderwerp dat over (vrijwel) alles gaat en waarvan de aanpak vaak heel gefragmenteerd is. Uitgangspunt bij mannenemancipatie is dat jongens en mannen moeten bijdragen aan vrouwen- en lhbtqia+-emancipatie, én dat ze zelf een wereld te winnen hebben bij het doorbreken van genderstereotypen over mannelijkheid.

4. Probleemanalyse: emancipatie een mannenthema?

“Emancipatie heeft mannen nodig voor een betere wereld en mannen hebben emancipatie nodig voor een beter leven.”

Inleiding

Emancipatie gaat over bijna alles in de samenleving, en dat geldt ook voor mannenemancipatie. Er is bijna geen onderwerp te bedenken dat niet beïnvloed wordt door of invloed heeft op de rol van meisjes en vrouwen en van jongens en mannen. Al deze onderwerpen hebben dus ook te maken met maatschappelijke opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid, en de gedragingen die we hieraan ophangen vormen onze samenleving en de manieren waarop we met onszelf en elkaar omgaan.

Context

Mannenemancipatie is een veelomvattend thema maar wordt helaas nog te vaak fragmentarisch benaderd. Een integrale of holistische aanpak ontbreekt, we zien een focus op één onderliggend thema of een deel daarvan, op één doelgroep of deel daarvan, op jongens en mannen maar niet met emancipatie, of op emancipatie maar niet op jongens en mannen. En het belang van mannenemancipatie wordt vaak niet gezien waar het wel degelijk relevant is.

Waar het gaat om economische zelfstandigheid van vrouwen wordt bijvoorbeeld vaak over het hoofd gezien welke rol mannen kunnen spelen als deel van het probleem en als deel van de oplossing. Als het gaat om geweld wordt vaak in genderneutrale termen gesproken over daders, terwijl het in meer dan 90% van de gevallen gaat om jongens of mannen.

Ook als het gaat om de problemen die jongens en mannen zelf ervaren spelen traditionele opvattingen over mannelijkheid een belangrijke rol. Denk aan jongens en mannen die zelf slachtoffer worden van geweld, of belemmeringen ervaren als het gaat om zorg voor hun kinderen, of als zorgmijders allerlei problemen laten escaleren totdat het te laat is.

Welzijn van jongens en mannen

Stereotiepe opvattingen over mannelijkheid schrijven voor dat jongens en mannen sterk moeten zijn, onafhankelijk, geen slachtoffer zijn en geen hulp nodig hebben, en hun problemen zelf wel oplossen. Daarmee betalen jongens en mannen een prijs voor hun maatschappelijke relatief geprivilegieerde positie. Zij hebben specifieke noden en problemen die onderdeel moeten zijn van de emancipatie-agenda.

Bijvoorbeeld doordat de wereld verandert en er daarmee steeds minder werk is in traditioneel als ‘mannelijk’ beschouwde en door mannen bemenste beroepen. Mannen zijn langer gezond dan vrouwen maar sterven jonger. Mannen zijn vaker dan vrouwen verslaafd aan alcohol, drugs, gamen, gokken en seks. Mannen melden minder vaak mentale klachten maar plegen vaker zelfmoord dan vrouwen. En ondanks dat zoeken mannen vaak geen hulp: zij zijn zorgmijders en komen pas bij hulpverleners in beeld wanneer hun problemen zijn geëscaleerd. Daardoor sterven mannen bijvoorbeeld vaker aan ziekten die bij vrouwen vaker voorkomen. Mannen zitten dus op allerlei manieren vast in een beperkend en schadelijk keurslijf dat hen verhindert zichzelf te zijn en zich ten volle als mens te ontplooien.

Arbeid en zorg

De verdeling van arbeid en zorg, of tussen betaalde en onbetaalde arbeid, is nog altijd ongelijk tussen mannen en vrouwen. Mannen zorgen gemiddeld minder en verdienen gemiddeld meer. Mannen en vrouwen denken allebei dat vrouwen betere opvoeders en verzorgers zijn dan mannen. Tegelijk geven steeds meer mannen aan dat ze graag meer voor hun kinderen zouden willen zorgen als hun omgeving dat toeliet. Uit onderzoek blijkt dat actief en betrokken vaderschap vanaf de geboorte bijdraagt aan de emotionele en intellectuele ontwikkeling van kinderen, een betere ouder-kindrelatie, meer levensgeluk van vaders, een betere arbeidsmarktpositie van vrouwen en het welzijn van de samenleving als geheel. Een herwaardering van 'zorg' in de maatschappij én in mannen is essentieel voor een gelijkwaardige, weerbare en veerkrachtige samenleving.

Geweld en veiligheid

Regelmatig zijn er berichten in het nieuws over gendergerelateerd geweld, over misstanden zoals bij The Voice, homostellen die op straat worden aangevallen, of seksueel grensoverschrijdend gedrag van een Amsterdamse wethouder of de technisch directeur van voetbalclub Ajax. De cijfers zijn schokkend als het gaat om bijvoorbeeld geweld tegen vrouwen, partnergeweld, verkrachting en straatintimidatie. Gendergerelateerd geweld is een probleem van epidemische proporties volgens de WHO, nog verergerd tijdens de covid-pandemie.

Uit de cijfers blijkt bovendien steeds weer dat verreweg het meeste geweld gepleegd wordt door jongens en mannen. Gendergerelateerd geweld is zowel de oorzaak als het gevolg van ongelijke machtsverhoudingen tussen vrouwen en mannen. Mede daarom is het belangrijk aandacht te besteden aan de rol van jongens en mannen bij het vóórkomen en het voorkómen van gendergerelateerd geweld. De meeste plegers van geweld zijn mannen. Of het nou gaat om geweld tegen vrouwen en kinderen, lhbtqia+ personen, tegen andere mannen of tegen zichzelf. Het vergroten van de weerbaarheid en emancipatie van meisjes, vrouwen en lhbtqia+ personen is dan ook niet voldoende om geweld te voorkomen. Ook het Grevio-rapport heeft dat geconstateerd en zich kritisch uitgelaten over de genderneutrale formuleringen van het Nederlandse beleid voor het voorkomen van geweld.

Geweld is nauw verbonden met dominante en rigide opvattingen over mannelijkheid. Het veroorzaakt ernstige problemen binnen onze samenleving voor vrouwen en kinderen, voor lhbtqia+ personen, en ook voor mannen zelf.

Gender en diversiteit

Lhbtqia+-emancipatie is, ondanks dat Nederland in onderzoeken naar de acceptatie van seksuele en genderdiversiteit vaak goed lijkt te scoren, nog niet voltooid. Discriminatie en geweld tegen niet-heteroseksuelen is nog altijd volop aanwezig in de Nederlandse samenleving. Homo-, bi- en transfobie hangen samen met een stereotiepe beeld van mannelijkheid. Zo is 'homo' één van de meestgebruikte scheldwoorden onder mannen en wordt het vooral ingezet te vertellen wat "echte mannen" wel of niet horen te doen, en om mannen te straffen als ze "te vrouwelijk" overkomen.

Relaties en seksualiteit

Mannelijke seksualiteit speelt een centrale rol in belangrijke maatschappelijke vraagstukken rondom seksualisering, pornificatie, en grensoverschrijdend gedrag. Emancipatiebeleid op het terrein van

seksualiteit is veelal gericht op de aanpak van seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel geweld tegen meisjes en vrouwen. Hierbij is er veel aandacht voor de empowerment van meisjes en vrouwen. Interventies gericht op jongens en mannen zijn er minder en de interventies die er zijn, richten zich vaak op het aanleren van het accepteren en respecteren van grenzen van meisjes.

Er is te weinig aandacht voor de impact van stereotiepe mannelijkheid op de seksuele vorming van jongens en mannen. Zij moeten leren te ontdekken wat ze zelf prettig vinden, dat zij ook 'nee' mogen zeggen, dat de seks(ualiteit) die ze in de media en online zien niet een afspiegeling van de werkelijkheid is, dat seksualiteit divers is, en dat er ook mannen (en anderen) zijn die geen seksuele behoeftes of gevoelens ervaren.

Internationale context

Mannenemancipatie vindt plaats in een wereldwijde context waarin een stevige en bedreigende backlash en rollback gaande zijn. 'Sterke' mannen nemen op steeds meer plaatsen machtsposities in. Steeds meer mannen voelen zich bedreigd door het afbrokkelen van hun vanzelfsprekende rollen en functies en daarmee samenhangende privileges en de legitimering daarvan. Er is een toenemende roep om terug te keren naar door 'god' of 'natuur' gegeven genderverhoudingen in ere wil herstellen en hierbij geweld soms niet schuwt of tenminste bagatelliseert, legitimeert of zelfs uitlokt.

5. Bevindingen

In dit hoofdstuk vatten we de bevindingen uit de twee bijeenkomsten, de enquête en de telefonische consultaties samen. Dat mannenemancipatie een grote waaier aan thema's aanraakt is al aangestipt in dit rapport, en blijkt ook uit de input van de deelnemers aan de bijeenkomsten en de enquête. Thema's die door hen aangekaart worden lopen uiteen van geweld tot mentale gezondheid, van eenzaamheid tot opvoeding, en van onderwijs tot werk. Thema's die opvallen omdat ze vaak genoemd worden, zijn seks en seksualiteit, emotionele ontwikkeling van mannen, identiteit en de verantwoordelijkheid die mannen hebben voor de veiligheid en emancipatie van anderen (zoals vrouwen en lhbtqia+ mensen). De hele lijst met thema's is als bijlage bij dit rapport gevoegd.

Als we deelnemers vragen naar de doelgroepen die cruciaal zijn bij mannenemancipatie, wordt wederom de breedte van dit thema veelvuldig benadrukt. Mannenemancipatie is een maatschappijbreed thema, iedereen heeft ermee te maken en alle mannen zijn erbij betrokken. Daarbij is het belangrijk te erkennen dat er onder Rotterdamse mannen veel diversiteit bestaat, zij het met betrekking tot religie, huidskleur, seksuele oriëntatie, etc. Specifieke doelgroepen die vaker genoemd worden met betrekking tot emancipatie zijn vaders, jongeren en jonge mannen en mannen met een religieuze achtergrond. Ook wordt veelvuldig verwezen naar de belangrijke positie van sleutelpersonen. Dat kunnen rolmodellen zijn, of andere mensen die een rol spelen in de ontwikkeling van jongens en mannen, zoals ouders, docenten, jongerenwerkers, trainers en sportcoaches. Hierbij valt ook te denken aan welzijnsinstellingen, politie, huisartsen, geestelijke verzorgers en de verzorgers en/of ouders thuis.

De deelnemers zien dat er in Rotterdam steeds meer bewustwording is, en dat er op losse thema's goede voorbeelden te noemen zijn, waarin gestreefd wordt naar meer openheid. De samenhang of combinatie van verschillende thema's mag meer aandacht krijgen. Ook de behoeftes van Rotterdamse mannen zelf is iets wat in de gaten gehouden mag worden. Over het algemeen missen de deelnemers een gevoel van urgentie. De noodzaak van mannenemancipatie wordt niet gezien volgens hen. Dit zou te maken kunnen hebben met het feit dat de rol van mannen in bovengenoemde thema's onderbelicht is. Mannenproblemen worden niet als maatschappelijke of emancipatieproblemen gezien, en vice versa, aldus de deelnemers. Belangrijk is het om de link te leggen tussen het thema en de rol van mannen (of: de rol van stereotypes rondom mannelijkheid) daarin. Deelnemers benadrukken daarom het belang van een programmatische of ketenaanpak, waarin verschillende thema's binnen mannenemancipatie in elkaars samenhang worden behandeld. In het algemeen is er een grote behoefte aan ruimtes voor ontmoeting en dialoog, en aan deskundigheidsbevordering in de vorm van trainingen of workshops.

Arbeid en zorg

De deelnemers geven aan dat er ook in Rotterdam nog een ongelijke verdeling is van arbeid en zorg. Hierbij wordt niet alleen tweedeling gemaakt tussen betaald werk (arbeid) en onbetaalde zorgtaken in de privésfeer (zorg), maar ook tussen zogenaamde mannenberoepen en vrouwenberoepen, waarbij beroepen in bijvoorbeeld de zorgsector al gauw als "vrouwelijk" gezien worden. In de gevallen dat mannen wel werkzaam zijn in sectoren waar veel vrouwen werken, zien de deelnemers dat ze sneller doorstromen naar leidinggevende functies dan vrouwen. Het aloude "glazen plafond" voor vrouwen wordt genoemd. In het verlengde hiervan wordt ook seksisme en grensoverschrijdend

gedrag op de werkvloer aangestipt, wat in veel gevallen een direct verband heeft met mannelijke daders, en machtsposities op het werk die vaker door mannen bezet worden.

Onbetaalde zorgtaken daarentegen worden vaak als vanzelfsprekend op het bord van de moeder gelegd. Deze taken gaan voor een groot deel ook over betrokkenheid bij de kinderen en het gezinsleven. De druk die veel Rotterdamse vaders kunnen ervaren om kostwinner te zijn, heeft een direct verband met de afwezigheid die veel kinderen ervaren met betrekking tot hun vader. Het project "Vaders Onder Druk" legt bloot dat een financieel verantwoordelijkheidsgevoel kan leiden tot stress, wat kan leiden tot mentale gezondheidsproblemen en zelfs tot huiselijk geweld. Het is dus in meerdere opzichten wenselijk als de verantwoordelijkheid voor arbeid en zorg (betaald en onbetaald) evenredig(er) verdeeld zijn.

Dit begint bij het ontcrachten van stereotypes, en het erkennen van zorgende kwaliteiten in jongens en mannen. Wat hierbij niet helpt, aldus de deelnemers, is dat mannen niet altijd welkom zijn in zorgberoepen, zoals de kinderopvang. Met name mannen van kleur lopen tegen racistische en seksistische stereotypes aan. Vrouwen hebben de afgelopen decennia steeds meer toegang tot "mannendomeinen" verworven, het is tijd dat mannen de beweging andersom ook willen en kunnen maken, voor zichzelf en voor hun directe omgeving. Hierbij is het bovendien belangrijk om de intersectie met armoede aandacht te geven: sommige vaders kunnen het zich simpelweg niet permitteren om minder te gaan werken.

"Ik denk dat mijn jongste zoon best in de kinderopvang zou kunnen gaan werken. Als moeder hoop ik mijn kinderen mee te kunnen geven dat ze de zorg eerlijk met hun partner gaan verdelen." - Anna Marie Bays

Bewustwording en het bespreekbaar maken van deze thematiek is nodig om verandering te genereren, volgens de deelnemers. Onderzoek kan helpen in het blootleggen van vanzelfsprekendheden en het in kaart brengen, wat bijdraagt aan de bewustwording. Beeldvorming in de media speelt bovendien een rol, net als de invloed van rolmodellen, docenten en jongerenwerkers. Zij kunnen op een preventief niveau verandering teweeg brengen.

Ook stellen de deelnemers voor meer aandacht te besteden aan de behoeftes van de doelgroepen. Zelfzorg is voor mannen ook een belangrijk thema. Sommige mannen zouden gebaat zijn bij mannencirkels, zoals Vaders Onder Druk heeft laten zien, waar ruimte is voor het delen van ervaringen. In gesprek gaan met mensen die dezelfde ervaringen hebben kan leiden tot heling. Een vraag die de deelnemers stellen is: welke *safe spaces* bestaan er voor mannen? Waar kunnen zij terecht met hun problemen, zij het mentaal, financieel of anders? Waar leren mannen eigenlijk te praten over hun emoties? Liggen er kansen bij bijvoorbeeld voetbalverenigingen, waar mannen elkaar al zo makkelijk weten te vinden, maar waar diepgang en kwetsbaarheid vaak nog moeilijk bereikt worden? De deelnemers denken van wel: juist op hun eigen plekken voelen mannen zich op hun gemak. Tegelijk is het zo dat bestaande plekken, groepen en gemeenschappen ook bestaande groepsdynamieken, genderstereotypen en omgangsvormen kennen die een veilige en constructieve gespreksomgeving in de weg kunnen staan. Het is dus belangrijk maatwerk te leveren, en het liefst ook verschillende plekken, momenten en mogelijkheden te bieden om met elkaar in gesprek te gaan. In de praktijk blijkt dat mannen best graag willen, dat een goede en duidelijke intentie zetten en communiceren van groot belang is, dat er tijd genomen moet worden om ruimte voor diepgang en kwetsbaarheid te creëren, dat herhaling en de daaruit volgende gewenning daarbij eigenlijk

onmisbaar is, en dat het cruciaal is dat degenen die een gesprek initiëren en faciliteren capabel zijn om dit veilig, inclusief, cultuursensitief en gendertransformatief te doen.

Ongelijkheid op het gebied van arbeid en zorg wordt ook weerspiegeld in economische ongelijkheid. Zaken als een basisloon, gratis kinderopvang en zorgverlof en geboorteverlof zouden eraan kunnen bijdragen dat arbeid en zorg tussen mannen en vrouwen eerlijker wordt verdeeld en dat mannen de kans krijgen hun zorgkwaliteiten te ontwikkelen en in te zetten.

Geweld en veiligheid

Geweld dat in Rotterdam plaatsvindt wordt meestal gepleegd door mannen, en dus benadrukken de deelnemers de verantwoordelijkheid die mannen hebben voor een veilige stad. Geweld wordt door de deelnemers sterk geassocieerd met de sportwereld, zoals hooligans. Daarnaast worden straatintimidatie en specifiek messengeweld genoemd als veel voorkomende problemen.

Bij al deze vormen van geweld is het belangrijk om te kijken naar achterliggende motieven en contexten, vinden de deelnemers. Eén van hen kaart bijvoorbeeld aan dat veel mannen een mes met zich meedragen uit zelfbescherming, waardoor escalatie op de loer ligt. Straatintimidatie en geweld tegen vrouwen vindt plaats in een context van *peer pressure*, noemt diezelfde deelnemer. Er heerst onder mannen een druk om aan een bepaalde mannelijkheidsnorm te voldoen, iets wat we in alle thema's tegenkomen. Mannelijke status wordt afgedwongen door middel van geweld richting vrouwen en bijvoorbeeld lhbtqia+ mensen.

Mannelijk slachtofferschap mag niet vergeten worden, aldus de deelnemers. Je zou kunnen zeggen dat de druk om aan bepaalde stereotypes te voldoen al een vorm van geweld is wat mannen wordt aangedaan. Onderdrukte emoties vinden vaak een uitlaatklep in al dan niet seksueel geweld. Bovendien doen mannen elkaar ook geweld aan; bij veruit de meeste mannelijke slachtoffers van geweld werd het geweld ook gepleegd door een man. Eén van de deelnemers kaart de intersectie met huidskleur aan. Institutioneel racisme vormt een probleem in de ontwikkeling van mensen van kleur. "Signalen worden gemist door onwetendheid, desinteresse en vooroordelen," aldus de deelnemer. Dit kan leiden tot frustratie en mentale gezondheidsproblemen, wat een bodem kan creëren voor gewelddadigheid. Bovendien hebben met name mannen van kleur last van etnisch profileren door de politie, en het stigma gevaarlijk te zijn of sneller geneigd tot geweld.

"Mannen die vrouwen lastigvallen op straat doen dit vaak vanuit peer pressure, of de druk zich op een bepaalde "mannelijke manier" te profileren tegenover andere mannen." - Gert Jan Verboom (Dona Daria)

Net als bij arbeid en zorg wordt door de deelnemers het belang van bespreekbaarheid en rolmodellen genoemd. Er moeten volgens de deelnemers veilige plekken gecreëerd worden waar voorlichting wordt gegeven, ontmoeting plaats vindt (ook tussen daders en slachtoffers) en waar aandacht is voor mannelijk slachtofferschap. Mannelijke rolmodellen kunnen een positieve invloed hebben, juist omdat status een belangrijke rol speelt in veel mannengroepen. De deelnemers benoemen hierbij het belang van het erkennen van verschillende doelgroepen en hun verschillende behoeftes, bijvoorbeeld op het gebied van geaardheid, leeftijd en etnische achtergrond.

Gender en diversiteit

Als het over mannenemancipatie gaat, ook in Rotterdam, ontkomen we niet aan het onderwerp diversiteit en genderidentiteit. Hierbij gaat het enerzijds om de rijke diversiteit aan genderidentiteiten (voorbij de tweedeling van man en vrouw) en de ervaringen van deze diverse mensen (onder andere in het contact met mannen). Anderzijds gaat het om de diverse belevingen, ervaringen en expressies van genderidentiteit, bijvoorbeeld onder mannen onderling. Voor de ene man betekent het woord “mannelijkheid” iets anders dan voor de andere man. De ene Rotterdamse man gaat op zondag naar de Kuip en drinkt na afloop van de wedstrijd een biertje met zijn mannavrienden, de andere Rotterdamse man moet daar niet aan denken. Geen enkele man is hetzelfde.

De deelnemers geven aan dat in Rotterdam op een impliciet niveau sprake is van genderrollen. Hiermee wordt bedoeld op sociale rollen die worden verwacht van specifiek mannen en vrouwen, op basis van hun (veronderstelde) identiteit. Van mannen kan bijvoorbeeld verwacht worden - zo zagen we in het kopje Arbeid en Zorg - dat ze meer op hun carrière zijn gefocust dan (hun) vrouwen. Sommige mensen voelen zich comfortabel bij deze genderrollen, maar het wordt een probleem als de rol niet past bij wie je bent. Onze deelnemers geven bijvoorbeeld aan dat er in Rotterdam op veel plekken nog een taboe heerst op homoseksualiteit en transgender identiteit. Dit heeft een verband met genderrollen: van een man wordt verwacht dat hij op vrouwen valt. Genderrollen komen er kortom op neer dat mensen niet zelf zeggenschap hebben over wie zij zijn en met wie ze relaties aangaan. Genderrollen zijn cultureel bepaald. Wat het betekent om man te zijn en welke verwachtingen daarbij komen kijken verschilt per cultuur en religie. De deelnemers geven aan dat deze intersectie van gender, cultuur en religie complex is in Rotterdam, waar veel culturen samenkomen. Dit vereist een cultuursensitieve benadering, waar specialistische kennis voor nodig is.

Daarnaast geven de deelnemers aan dat het eerder besproken taboe rondom seksuele en genderdiversiteit toeneemt in Rotterdam. Dit resulteert erin dat mensen zich genoodzaakt voelen dubbellevens te leiden, aldus de deelnemers. Er is minder ruimte voor authentieke zelfexpressie.

Relaties en seksualiteit

Als we de deelnemers vragen naar hun visie op relaties en seksualiteit in het kader van mannenemancipatie, komt wederom stereotiepe ideeën over mannelijkheid als probleem naar voren. De deelnemers geven aan dat er in Rotterdam een taboe ligt op gesprekken over gezonde seksualiteit onder mannen, omdat veel mannen leren dat seks iets is wat je doet, niet iets waar je over praat - “geen woorden, maar daden”. Bovendien, aldus het stereotype, is seks iets wat je als man automatisch makkelijk afgaat: een echte man weet zich wel raad met seks en hoeft hier met niemand over te praten. Een deelnemer neemt daarnaast een dubbele moraal waar die deze stereotypes bevestigt: jongens zijn stoer als ze veel meiden “scoren” en hebben bovendien altijd zin in seks, terwijl meiden juist niet te seksueel mogen zijn en hun aantal bedpartners moeten beperken. Dit laatste is extra complex: meiden mogen volgens deze moraal niet te seksueel zijn, maar moeten wel degelijk aantrekkelijk en sexy (oftewel: “seksueel genoeg”) zijn, anders worden ze voor “lesbisch” of “manwijf” uitgemaakt.

Een gesprek over gezonde seksualiteit vergt een mate van kwetsbaarheid van Rotterdamse mannen die haaks staat op de stereotypes die er bestaan over mannelijkheid. In plaats daarvan wenden veel jongens en mannen zich tot pornografie als seksuele uitlaatklep, wat hun beeld over

seksualiteit vormt en bovengenoemde stereotypes bevestigt. “Mannen weten niet wat vrouwen echt willen,” stelt een deelnemer.

Consent wordt door de deelnemers aangedragen als een belangrijk gespreksonderwerp. Vanuit het stereotype van de man die veel meiden scoort, worden vrouwen al snel weggezet als passief lustobject. Jongens en mannen ervaren peer pressure om veel seks te hebben (en misschien willen ze dat zelf ook wel). Als scoren belangrijker wordt dan respectvol omgaan met de ander, komt consent in het geding. Als flirten en seksualiteit onder druk komen te staan en als vrouwen worden gezien als object, in plaats van volwaardig mens, dan ligt grensoverschrijdend gedrag op de loer.

De deelnemers nemen waar dat er in Rotterdam te weinig plekken zijn voor jongeren om te leren over gezonde seksualiteit en de diversiteit in behoeftes van verschillende mensen. Grensoverschrijdend gedrag moet bespreekbaar gemaakt worden, door en gesprekken. Er is deskundigheidsbevordering bij professionals nodig, aldus de deelnemers.

6. Conclusie

Mannen en mannelijkheid liggen ten grondslag aan een veelheid van maatschappelijke en persoonlijke problemen. In de wereld, in Nederland en in Rotterdam. Het wordt hoog tijd om daar serieus en duurzaam iets aan te gaan doen in deze mooie stad. We moeten aan de slag om de rol van jongens en mannen in de samenleving te veranderen. Daarvoor moeten we mannelijkheid gaan bevragen, verruimen en transformeren. En we moeten hiervoor deskundigheid bevorderen en capaciteit opbouwen bij mannen, organisaties, professionals, beleidsmakers en overheden.

Een groot probleem is dat mannenemancipatie vaak nog niet op de agenda staat en te weinig concreet wordt ontwikkeld tot interventies waarin er aandacht is voor de verschillende thema's, de onderlinge ongelijkheidsdimensies en daarmee een holistische aanpak van mannenemancipatie. Daarnaast zien we ook in Rotterdam een 'gefragmenteerd speelveld', met diverse losse sleutelfiguren en losse organisaties die zich ofwel op jongens en mannen richten, ofwel op mannenemancipatie. Maar dat er wel de wens is tot meer samenhang en samenwerking.

Wat mannen bijdragen aan emancipatie

De bijdrage die mannen aan emancipatie kunnen en moeten leveren is net zo divers en meervormig als emancipatie zelf. Eerlijk delen en niet slaan is de beste samenvatting, zoals Anja Meulenbelt het ooit formuleerde. Eerlijk delen van huishouden en zorg, eerlijk delen van openbare ruimte, eerlijk delen van bezit en beloning, eerlijk delen van menselijke gevoelens ook. Niet slaan gaat natuurlijk over uiteenlopende vormen van gendergerelateerd geweld, zoals huiselijk geweld, seksueel geweld, straatintimidatie, antihomoseksueel geweld, schadelijke traditionele praktijken, enzovoorts - maar ook over bijvoorbeeld 'jongens met messen', geweld van hooligans, criminaliteit, uitgaansgeweld.

De fundamentele bijdrage die mannen aan emancipatie kunnen en moeten leveren is het gesprek aangaan over wat het betekent om man te zijn, over wat voor man ze willen zijn of worden en wat voor mannen ze willen zien in de wereld. Door beperkte, stereotype en schadelijke opvattingen over mannelijkheid te bevragen, doorbreken en transformeren ontstaat er voor mannen meer ruimte om mens te zijn en voor mannen, vrouwen en lhbtqia+ personen om zichzelf in vrijheid, gelijkheid en veiligheid ten volle als mens te ontplooiën.

Wat emancipatie bijdraagt aan mannen

Emancipatie draagt bij aan betere relaties van mannen met zichzelf, met andere mannen, met kinderen, met vrouwen, met partners, en met de wereld. Door emancipatie mogen mannen meer zichzelf zijn, worden ze meer mens, en worden ze betere vrienden, vaders, partners en collega's. Emancipatie neemt mannen serieus als mens, inclusief vraagstukken op het gebied van mentale gezondheid, opvoeding, studie- en beroepskeuze, toekomstoriëntatie, zingeving, etcetera.

Emancipatie draagt bij aan de emotionele ontwikkeling en meer zorgzaamheid van mannen, waardoor mannen beter voor zichzelf zullen zorgen en ook van elkaar zorgzaamheid kunnen ervaren. Betrokken vaderschap draagt bij aan verhoogd welzijn van kinderen, gezinnen en vaders zelf, en draagt bij aan het doorbreken van de intergenerationele overdracht van bijvoorbeeld genderstereotypen, geweld en armoede. Emancipatie van vaders draagt zo ook bij aan meer en beter aanwezigheid van vaders in de levens van jongens.

Een wereld te winnen met mannenemancipatie

Mannenemancipatie kan gezien worden als een veelomvattend perspectief op maatschappelijke en persoonlijke vraagstukken. Of het nu gaat over mannen als daders of slachtoffers van geweld, over betrokken of juist afwezige vaders, over kwetsbare of verantwoordelijke mannen, over jongeren of over ouderen - het gaat in de kern eigenlijk altijd over de vraag: welke rol spelen opvattingen over mannelijkheid bij het vóórkomen en het voorkómen van problemen? Terwijl vrouwen in Nederland en dus ook in Rotterdam al meer dan honderd jaar bezig zijn zich te bevrijden van traditionele, beperkende, stereotype opvattingen over vrouwelijkheid, wordt de rol van jongens en mannen in de samenleving pas sinds kort bevraagd. Daar valt dus nog een wereld te winnen!

In de afgelopen decennia hebben we gezien dat er steeds vaker en meer vragen gesteld worden over wat het betekent om man te zijn. Steeds meer mannen zien uitdagingen rondom gelijkwaardige relaties, zorg voor kinderen, en zorg voor zichzelf. Steeds meer mannen gaan ook zelf op zoek naar andere manieren van zingeving en een betekenisvolle invulling van hun bestaan als mens. Voor mannen wordt het steeds actueler om zich af te vragen: wat voor man wil ik zijn?

Samenhang

De bijeenkomsten en enquête- en interviewresultaten laten zien dat het belangrijk is om mannenemancipatie als samenhangend thema aan te vliegen. Het gaat over thema's die uiteenlopen van geweld & veiligheid tot arbeid & zorg, en van relaties & seksualiteit tot gender & diversiteit. En daarbij gaat het ook om een grote diversiteit aan doelgroepen, betrokkenen, belanghebbenden en verantwoordelijken. Het voorkomen van gewelddadige mannelijkheid en het stimuleren van zorgzame mannelijkheid zijn de twee polen van het speelveld waarop mannenemancipatie zich afspeelt. En daarbinnen gaat het over de problemen die mannen ervaren en de problemen die mannen veroorzaken. Het gaat over mentale problemen en slachtofferschap van mannen, over discriminatie en uitsluiting van bepaalde groepen mannen, en over de rol van mannen bij het veroorzaken van uiteenlopende soorten geweld, uitsluiting en ongelijkheid.

Net onder de oppervlakte blijkt het dan altijd weer te gaan over die normen voor mannelijkheid. Die zorgen ervoor dat jongens en mannen leren hun menselijkheid te negeren, ontkennen en onderdrukken, en hun zogenaamd mannelijke eigenschappen zo dik aan te zetten dat ze vervormen tot valkuilen en negatief gedrag - voor zichzelf, elkaar en anderen.

Ruimte voor dialoog

Er is behoefte aan dialoog en veiligheid. Eenmaal uitgenodigd tot gesprek in een veilige omgeving blijkt iedereen graag de diepte in te willen, en is er altijd behoefte aan meer van dit soort gesprekken. Jongens, mannen en vaders blijken verrassend genoeg vaak heel graag in gesprek te gaan over juist die onderwerpen waarover ze niet geleerd hebben te praten, of die hen zelfs zijn afgeleerd.

Daarbij is het belangrijk om de kernwaarden van dialoog in acht te nemen: het gaat over luisteren naar elkaars ervaringen om elkaar te leren kennen en begrijpen, niet over praten over elkaars meningen om elkaar te overtuigen. Dialoog betekent ook niet: af en toe een bijeenkomst met tafeltjes waarop mensen met elkaar in gesprek gaan, maar dialoog gaat over alle gesprekken die we voortdurend met elkaar voeren, want daar zitten opvattingen over mannelijkheid en vrouwelijkheid vaak als vanzelfsprekend in verpakt. Wanneer we op deze manier met elkaar in dialoog zijn kan

mannenemancipatie een onderwerp zijn dat verbindend in plaats van verdelend werkt. Ervaringen naast elkaar leggen leidt tot verbinding; meningen tegenover elkaar plaatsen leidt tot verwijdering.

Deskundigheidsbevordering

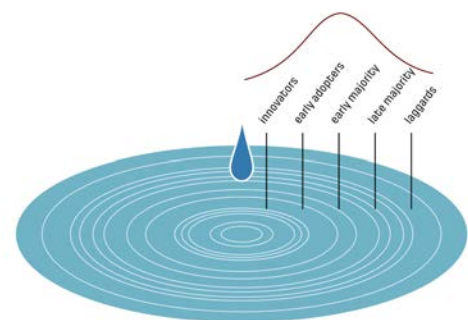
Professionals en sleutelpersonen hebben behoefte aan deskundigheid over de veranderende rol van jongens, mannen en mannelijkheid om deze dialoog goed te kunnen voeren én om deze te kunnen faciliteren. Zowel kennis en inzicht over mannelijkheid dus, als praktische vaardigheden om het in de praktijk te brengen. De professionals en sleutelpersonen zijn heel divers en hebben verschillende aanvieligrotes en startpunten ten aanzien van mannenemancipatie. Ze zijn gretig op zoek naar kennis die bijdraagt aan versterking van hun specifieke doelgroep op hun specifieke thema. Soms voelt het onwennig om dan een perspectief op mannenemancipatie gepresenteerd te krijgen dat algemener is dan waar ze zelf dagelijks mee bezig zijn. Tegelijk blijkt het zowel heel belangrijk als inspirerend om te zien en ervaren dat deze kleinere vraagstukken deel uitmaken van een grotere ontwikkeling in Rotterdam, Nederland en de rest van de wereld.

Verandertheorie

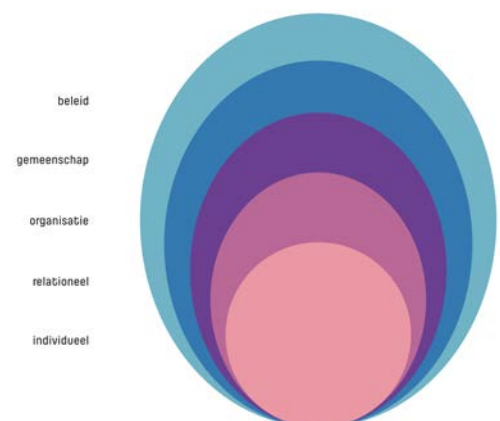
We zien dat professionals en sleutelpersonen die zich met mannenemancipatie bezig (willen) houden vaak pioniers of *early adopters* zijn binnen de innovatiecurve van Rogers. Ze zijn op zoek naar kennis, expertise en netwerk om mannenemancipatie binnen hun team, organisatie, project of gemeenschap verder te brengen, vaak op een van de themagebieden van mannenemancipatie. Door hen te versterken met kennis en expertise en hen te verbinden met andere pioniers en *early adopters* zijn zij in staat nieuwe mensen te betrekken, kringen in het water te maken en mannenemancipatie te bevorderen. Hun cirkel van invloed wordt groter, hun handelingsverlegenheid kleiner, hun deskundigheid vergroot en hun capaciteit versterkt.

Het is belangrijk dat dit op de verschillende lagen in de samenleving gebeurt, zoals zichtbaar is in het socio-ecologisch model van Bronfenbrenner. Individuele verandering, interpersoonlijke verandering, organisatieverandering, gemeenschapsverandering en institutionele verandering versterken elkaar en kunnen niet zonder elkaar. Door institutioneel beleid voor mannenemancipatie te koppelen aan maatschappelijke normen en middelen kunnen gemeenschappen en organisaties zich inzetten voor cultuurverandering en gedragsverandering,

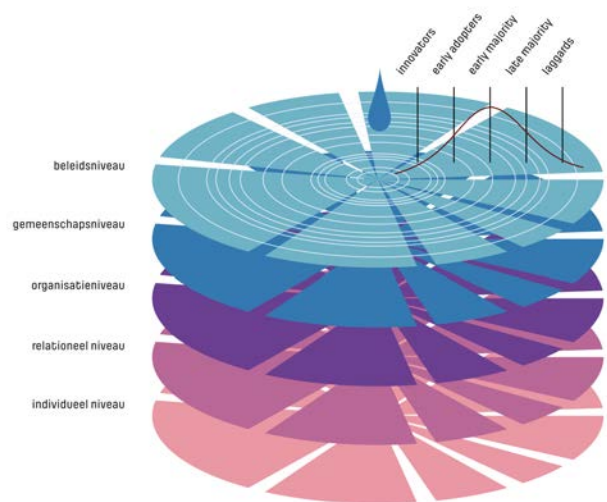
Verspreiding van innovatie (Rogers): als kringen in het water

Socio-ecologisch model (Bronfenbrenner)

waardoor allerlei soorten interpersoonlijke relaties en persoonlijke opvattingen en gedragingen ook kunnen veranderen. En andersom is het zo dat individuele verandering bijdraagt aan verandering in relaties, organisaties, gemeenschappen en instituties. Een bevlogen bestuurder kan als individu grote impact hebben op alle niveaus! De Gemeente Rotterdam zou een enorm verschil kunnen maken door mannenemancipatie intern op de agenda te zetten als relevante bijdrage aan andere beleidsterreinen dan alleen diversiteit en emancipatie.

Doelgroepen

Twee doelgroepen zijn vaak specifiek genoemd:

vaders en jongeren. Jongeren omdat ze de toekomst hebben, daarin soms ook laten zien al stappen verder te zijn dan de rest van de samenleving op het gebied van genderstereotypen en emancipatievraagstukken, maar ook omdat ze hierin nog kwetsbaar zijn en veiligheid en de juiste begeleiding en omgeving nodig hebben. En vaders omdat ze centraal staan in de intergenerationele overdracht van bijvoorbeeld genderstereotypen en geweld, maar ook van armoede, en omdat vaders zelf steeds vaker een duidelijke hulpvraag hebben als het gaat om opvoeding, zorg, en relaties.

Gendertransformatieve aanpak

Oplossingen voor genderongelijkheid worden vaak gezocht vanuit het perspectief van vrouwen en (andere) lhbtqia+ personen, aangezien zij er de meeste negatieve effecten van ervaren.

Genderongelijkheid gaat in de kern over de normen, stereotypen en verwachtingen die gesteld worden aan mensen op basis van of zij als man of vrouw worden beschouwd. Om echte gendergelijkheid te bereiken is het noodzakelijk om de impact van gendernormen te erkennen en die normen te doorbreken voor vrouwen, mannen en anderen. Daarom moet werk aan emancipatie gendertransformatief zijn: beperkende normen en stereotypen op basis van gender moeten zichtbaar gemaakt, erkend, bevraagd, verruimd en doorbroken worden, en dat geldt dan voor iedereen.

Wat voor man wil je zijn/zien in Rotterdam?

Rotterdam is een hyperdiverse stad met bevolkingsgroepen met wortels uit de hele wereld. Het zou goed zijn om onderzoek te doen naar de specifieke opvattingen, houdingen en gedragingen ten opzichte van emancipatievraagstukken van Rotterdammers in al hun diversiteit. [De International Men And Gender Equality Survey \(IMAGES\)](#) heeft al in meer dan 40 landen diepgaande inzichten en voor beleid en interventies bruikbare informatie opgeleverd over hoe mannen zich verhouden tot emancipatie. Voor een deel gaat het dan ook over onderzoek in landen waar ook inwoners van Rotterdam wortels hebben. Een IMAGES-onderzoek specifiek over Rotterdam zou uniek zijn in zijn soort en kunnen bijdragen aan duurzame ontwikkeling van beleid en interventies voor mannenemancipatie in Rotterdam.

Voor Rotterdam zou het goed zijn om te vraag te stellen: wat voor mannen willen we zien in Rotterdam? Wat voor Rotterdammers willen we zijn?

7. Aanbevelingen

Op basis van deze analyse en de bijeenkomsten en gesprekken met Rotterdamse betrokkenen doen we de volgende aanbevelingen voor het bevorderen van mannenemancipatie in Rotterdam.

- Ontwikkel een **integrale, holistische aanpak** van mannenemancipatie in relatie tot emancipatievraagstukken, algemene vraagstukken, en vraagstukken in de persoonlijke levens van jongens en mannen.
- Ontwikkel een **duurzame langetermijnaanpak** van mannenemancipatie die verleden, heden en toekomst met elkaar verbindt, en die gebruikmaakt van de expertise die al ontwikkeld is en wordt.
- **Verbind thema's en doelgroepen** met elkaar zodat gefragmenteerde stukken kennis en expertise bijdragen aan de ontwikkeling van mannenemancipatie als samenhangend proces.
- Zorg voor een **gendertransformatieve** werking van mannenemancipatie op alle themagebieden en met alle doelgroepen.
- Ga tegelijkertijd uit van de **verantwoordelijkheid én de kwetsbaarheid** van jongens en mannen; spreek hen aan op de noodzaak te veranderen om deel van de oplossing voor emancipatie te worden en laat hen zien dat en hoe emancipatie bijdraagt aan verbetering van hun eigen leven.
- Zet in op **deskundigheidsbevordering** en **capaciteitsontwikkeling** van professionals. Zij weten het best hoe ze op hun thema met hun doelgroep moeten en kunnen werken, zij hebben baat bij meer kennis, inzicht en vaardigheden in het bevorderen van mannenemancipatie op hun thema en met hun doelgroep. Samenwerking met andere organisaties en instanties is essentieel: de zorgen van mannen zijn zelden op te lossen door een organisatie alleen. Een goede sociale kaart kan helpen om door te kunnen verwijzen naar organisaties die bezig zijn met relevante thema's zoals opvoeding, werk en inkomen, schuldpreventie, GGZ en huiselijk geweld en kindermishandeling.
- Neem nieuwe perspectieven voor mannelijkheid op in **leiderschapsontwikkeling** binnen de gemeente, organisaties en bedrijven. Verandering van onderaf heeft verandering van bovenaf nodig, en andersom. Mannen die transformatief leiderschap laten zien ten aanzien van emancipatie en inclusie geven het goede voorbeeld én een duidelijke boodschap.
- Ontwikkel vanuit de brede, integrale aanpak **specifieke activiteiten, projecten en programma's** voor doelgroepen die behoefte hebben aan ontwikkeling en verdieping op een bepaald thema, bijvoorbeeld opvoeding en vaderschap, (mentale) gezondheid, voorkomen van en ingrijpen bij geweld, toekomstoriëntatie van jongens en jongeren, van waaruit deze doelgroepen organisch kunnen toegroeien naar en aansluiten bij de integrale aanpak.
- Faciliteer 'emancipatie in eigen kring' binnen en vanuit de integrale, samenhangende aanpak van mannenemancipatie, zodat **specifieke doelgroepen** mannen, vaders en jongens zich veilig voelen.
- Werk **bottom-up**: laat mannen en vaders zelf invullen hoe zij mannelijkheid definiëren en willen bespreken. Zet gespreksleiders in als facilitator, niet als docent. Zo creëer je ruimte voor een open gesprek waarin mannen en vaders zich gehoord voelen, en meer draagvlak.
- Benadruk in alle communicatie het belang van **genderdiversiteit** en gendergelijkheid voor iedereen.

- Organiseer en faciliteer een **voortdurende dialoog** over ‘de man die ik wil zijn’ en ‘de man die ik wil zien’ in Rotterdam. Normaliseer het dagelijks gesprek over nieuwe vormen van man-zijn en nieuwe invullingen van mannelijkheid als uitdaging voor de stad die Rotterdam wil zijn.
- Creëer **safer spaces** voor eerste, terugkerende en verdiepende gesprekken over de veranderende rol van jongens, mannen en mannelijkheid; er is behoefte aan bewustwording en het bespreekbaar maken van de thematieken van mannenemancipatie.
- Organiseer **ontmoeting en uitwisseling** tussen verschillende groepen jongens en mannen én meisjes en vrouwen zodat mannenemancipatie een verbindend thema wordt in de Rotterdamse samenleving. Werk daarin **cultuursensitief**: zorg dat gespreksleiders cultuursensitief zijn en werken, zodat sessies aansluiten bij de leefwereld van deelnemers. Werk daarin bijvoorbeeld samen met sleutelpersonen van zelforganisaties en actieve bewoners uit de gemeenschappen waar je mee werkt.
- Versterk **sleutelpersonen, ambassadeurs en rolmodellen** om in hun eigen omgeving met hun eigen doelgroep en gemeenschap in gesprek te gaan én de verandering zelf voor te leven.
- Doe diepgaand **onderzoek** naar de houdingen en gedragingen van jongens en mannen in Rotterdam tegenover emancipatie en emancipatiethema’s, bijvoorbeeld door een Rotterdamse versie van de International Men And Gender Equality Survey.
- Stel **accountability** centraal. Dat wil zeggen: zorg dat je werk aan mannenemancipatie bijdraagt aan sociale rechtvaardigheid in de breedste zin van het woord en niet ongelijkheden repliceert of ondersteunt. Erken de grotere sociale en machtsstructuren die ten grondslag liggen aan genderongelijkheid. Wees je bewust van je eigen macht en privilege of die van je organisatie of groep, sta open voor kritiek. [Meer over accountability](#).

Bijlage 1. Actoren en sleutelpersonen die betrokken moeten worden

Lijst van alle actoren, organisaties, etc die zijn genoemd tijdens de bijeenkomsten en in de enquête

- Bi+ Nederland
- Black men talk
- Boze bitches boekenclub
- Buurtacademie Sociaal Rotterdam
- Catcalls of Rotterdam
- Chicks and the City
- City Lab 010
- Coalitie Rotterdammers voor elkaar
- COC Nederland
- CVD
- CVO Accent
- Daddy's place
- Dock
- Elten Kiene
- Enver
- Erasmus Universiteit
- Expertisecentrum maatschappelijke innovatie
- Factor Vrouw
- Young Feminist Roffa
- Fier
- Gemeente Rotterdam
- Geweldig Rotterdam
- Gouden Mannen
- Handhaving
- Hangout 010
- Hogeschool Rotterdam
- HPC Praktijk College
- Humanitas
- Immersion Coach
- Inholland
- Innerviewer
- Jongeren op zuid
- Jongerenwerk
- Kevin Groen
- Leger des Heils
- Loopbaanlounge
- Maastheater
- Malique Mohamud
- Maruf
- Me & Society
- Militaire dienst
- Movisie

- Mulier instituut
- Nardies podcast
- Papa's praat (Toetie da Silva)
- Pit 010
- Politie
- Politiek
- Pride 010
- Quote 500
- Radar
- Religieuze en culturele instellingen
- Rijke Rotterdammers
- Roffa takkies podcast
- Roze in blauw
- Rutgers
- RUTU
- Schoolmaatschappelijk werk
- Sekso
- SexMatters
- SKIN Rotterdam
- Space (Jongeren DD)
- SPIOR
- Seksuele Straat Intimidatie
- Stadsmariniers
- Stichting Ik Ben Wij
- TOS
- Veilig Thuis
- Versbeton.nl
- Verwey-Jonker Instituut
- Voorlichters gezondheid
- Who am I?!
- Wijkagent
- Win 010
- WMO Radar
- Women Connected
- Writers Guide to the Galaxy

Bijlage 2. Thema's

- Femicide
- Inclusie
- Huiselijk geweld
- Straatintimidatie
- Vrijheid
- Identiteit
- Sociaal-emotionele vaardigheden
- Seksueel trauma
- Opvoedvaardigheden
- Eenzaamheid
- Zelfzorg
- Vooroordelen en stereotypen
- Bewustwording, bonding, gedrag
- Jongeren met messen
- Angst
- Homofobie
- Straatcultuur/intimidatie
- Daderschap
- Online wereld, online shaming
- Mentale gezondheid
- Culturele verwachtingen
- Deseksualisering aziatische mannen
- Intersectionele masculiniteit
- Gemarginaliseerde groepen
- Jezelf zijn in Rotterdam
- Huiselijk geweld
- Buurtvaders
- SSI
- Veilige buurten en wijken
- Schadelijke praktijken
- Mannen als zorgmijders
- Kwetsbaar opstellen
- Relatie, Liefde, Seks, Consent

Per thema:

Mannen & emancipatie (algemeen)

- Hiërarchische gendernormen

Arbeid en zorg

- Werkplekken zonder genderrollen
- Waarde van arbeid binnen de zorg
- Vaders tijd gunnen voor de zorg in huis
- Kenmerken van een goede leider?

- Werken in de zorg is niet 'vrouwelijk'

Gender en diversiteit

- Intersectionaliteit bij mannen
- Wat past er bij mij?
- Waarom benadrukken we het verschil?
- Durven aan te geven wat je van de andere rol verwacht en wil
- Culturele normen
- Mannelijkheid en vrouwelijkheid zijn allebei mooi en belangrijk
- Diversiteit in brede zin (kleding, muziek, sexualiteit, kleur en hobby's)

Geweld & veiligheid

- Verbaal
- Huiselijk geweld
- Gamen
- Vrijtijdsbesteding prive & publiek
- Hoe gaan we om met mannelijke slachtoffers
- Eefenen met zelfbeeld
- Drillrap (messengeweld)
- Hiphop
- Angst voor de ander

Relaties en Seksualiteit

- "De daad"
- Pornografie
- Diversiteit
- Grenzen
- Praten over seks
- Involuntary celibates (incels)
- Homofobie
- Trauma en seksualiteit
- Grensoverschrijdend en/of onhandig
- Je hoeft als man niet hyperseksueel te zijn
- Gedrag loskoppelen van seksualiteit
- Vaderschap
- Mannelijke slachtoffers van seksueel geweld
- Positieve eenzaamheid
- Masculiniteit en femininiteit
- Bodyshaming
- Je partner is niet jouw eigendom
- Objectiveren